

O'QUVCHILARDA NUTQIY KO'NIKMALARNI SHAKLLANTIRISHDA INNOVATSION METODLARNING AHAMIYATI

Y.S.Sidiqova¹

Mas'ul muallif: Sidiqova Yulduz Sobirovna, Osiyo xalqaro universiteti o'qituvchisi.

Accepted: 08 Avgust 2026
Published: 08 Avgust 2026

Copyright: © 2026 by the author(s). Licensee Buxoro xalqaro universiteti ilmiy axborotnomasi.

Iqtibos uchun: Sidiqova, Y. S. O'QUVCHILARDA NUTQIY KO'NIKMALARNI SHAKLLANTIRISHDA INNOVATSION METODLARNING AHAMIYATI / Y. S. Sidiqova // Buxoro xalqaro universiteti ilmiy axborotnomasi. — 2026. — T. 7, № 1. — B. 395–398.

1. Osiyo xalqaro universiteti o'qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada o'quvchilarda nutqiy ko'nikmalarni shakllantirish jarayonida innovatsion metodlarning ahamiyati ilmiy-pedagogik jihatdan tahlil qilinadi. Zamonaviy ta'lim tizimida nutqiy kompetensiya o'quvchining kommunikativ, kognitiv va ijtimoiy rivojlanishida asosiy omillardan biri sifatida qaraladi. Shu sababli an'anaviy yondashuvlar bilan bir qatorda interaktiv, raqamli va shaxsga yo'naltirilgan innovatsion metodlardan foydalanish dolzarb ahamiyat kasb etadi. Tadqiqotda nutqiy ko'nikmalarni rivojlantirishga xizmat qiluvchi metodlar, ularning samaradorligi, o'quvchilarning faolligini oshirishdagi o'rni hamda ta'lim sifatiga ta'siri yoritiladi. Shuningdek, zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida nutqiy kompetensiyani rivojlantirishning didaktik imkoniyatlari ko'rib chiqiladi. Maqola natijalari innovatsion metodlar o'quvchilarning og'zaki va yozma nutqini rivojlantirishda samarali vosita ekanligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: Nutqiy ko'nikma, innovatsion metodlar, kommunikativ kompetensiya, interaktiv ta'lim, pedagogik texnologiya, raqamli ta'lim, didaktika, o'quvchi faolligi, til o'qitish, zamonaviy yondashuv.

ЗНАЧЕНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ МЕТОДОВ В ФОРМИРОВАНИИ РЕЧЕВЫХ НАВЫКОВ У УЧАЩИХСЯ

Аннотация. В данной статье с научно-педагогической точки зрения анализируется значение инновационных методов в процессе формирования речевых навыков у учащихся. В современной системе образования речевая компетентность рассматривается как один из ключевых факторов коммуникативного, когнитивного и социального развития обучающихся. В связи с этим наряду с традиционными подходами особую актуальность приобретает использование интерактивных, цифровых и личностно-ориентированных инновационных методов. В исследовании освещаются методы, способствующие развитию речевых навыков, их эффективность, роль в повышении активности учащихся, а также влияние на качество образования. Кроме того, рассматриваются дидактические возможности развития речевой компетентности на основе современных педагогических технологий. Результаты статьи показывают, что инновационные методы являются эффективным средством развития устной и письменной речи учащихся.

Ключевые слова: Речевые навыки, инновационные методы, коммуникативная компетентность, интерактивное обучение, педагогическая технология, цифровое образование, дидактика, активность учащихся, обучение языку, современный подход.

THE IMPORTANCE OF INNOVATIVE METHODS IN DEVELOPING STUDENTS' SPEECH SKILLS

Abstract. This article provides a scientific and pedagogical analysis of the importance of innovative methods in the process of developing students' speech skills. In the modern educational system, speech competence is considered one of the key factors in a learner's communicative, cognitive, and social development. Therefore, alongside traditional approaches, the use of interactive, digital, and learner-centered innovative methods has become increasingly important. The study examines methods that contribute to the development of speech skills, their effectiveness, their role in increasing student engagement, and their impact on the quality of education. Furthermore, the didactic opportunities for developing speech competence through modern pedagogical technologies are explored. The findings of the article demonstrate that innovative methods are effective tools for improving students' oral and written communication skills.

Keywords: Speech skills, innovative methods, communicative competence, interactive learning, pedagogical technology, digital education, didactics, student engagement, language teaching, modern approach.

Kirish. Bugungi kunda ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar o'quvchilarning faqat bilim olishiga emas, balki olingan bilimlarni amaliy qo'llash, mustaqil

fikrlash va erkin muloqot qilish ko'nikmalarini shakllantirishga qaratilgan. Ayniqsa, nutqiy ko'nikmalarni rivojlantirish masalasi umumta'lim maktablari va oliy ta'lim muassasalarida asosiy pedagogik muammolardan biri sifatida qaralmoqda. Nutq insonning ijtimoiy faoliyatida eng muhim vosita bo'lib, u orqali shaxs o'z fikrini ifodalaydi, boshqalar bilan muloqotga kirishadi va jamiyatda o'z o'rnini topadi. Shu bois o'quvchilarda nutqiy kompetensiyani shakllantirish ta'lim jarayonining ajralmas qismi hisoblanadi. An'anaviy o'qitish usullari ba'zan o'quvchilarning faolligini yetarli darajada oshira olmasligi sababli, zamonaviy pedagogik yondashuvlar, xususan innovatsion metodlarga ehtiyoj ortib bormoqda. Innovatsion metodlar o'quv jarayonini interaktiv, qiziqarli va samarali qilish orqali o'quvchilarning nutqiy faolligini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Asosiy qism. Nutqiy ko'nikmalarni shakllantirish murakkab pedagogik jarayon bo'lib, u tinglab tushunish, so'zlash, o'qish va yozish kabi komponentlarni o'z ichiga oladi. Ushbu komponentlarning har biri o'zaro bog'liq holda rivojlantirilganda o'quvchining kommunikativ kompetensiyasi shakllanadi. Innovatsion metodlar esa aynan shu jarayonni samarali tashkil etishga yordam beradi. Zamonaviy ta'limda qo'llanilayotgan interaktiv metodlar, jumladan "aqliy hujum", "rol o'yinlari", "muammoli ta'lim", "loyiha asosida o'qitish" kabi yondashuvlar o'quvchilarning nutqiy faolligini sezilarli darajada oshiradi. Bunday metodlar o'quvchini passiv tinglovchi emas, balki faol ishtirokchiga aylantiradi.

Innovatsion yondashuvlarning muhim jihatlardan biri bu raqamli texnologiyalardan foydalanishdir. Multimediali vositalar, onlayn platformalar va interaktiv dasturlar o'quvchilarning nutqiy ko'nikmalarini rivojlantirishda yangi imkoniyatlar yaratadi. Masalan, audio va video materiallar orqali o'quvchilar to'g'ri talaffuzni o'rganadi, onlayn suhbatlar esa real muloqot muhitini shakllantiradi. Bu esa o'quvchilarning til o'rganishga bo'lgan motivatsiyasini oshiradi.

Shuningdek, kommunikativ yondashuv nutqiy ko'nikmalarni rivojlantirishda eng samarali metodlardan biri hisoblanadi. Ushbu yondashuvga ko'ra, til o'rganish jarayoni real hayotiy muloqotga asoslanishi kerak. O'quvchilar dars jarayonida turli vaziyatlarga mos dialoglar tuzish, bahs-munozaralarda ishtirok etish orqali nutqiy malakasini oshiradi. Bu jarayonda o'qituvchi yo'naltiruvchi rolni bajaradi.

Innovatsion metodlar ichida muammoli ta'lim alohida ahamiyatga ega. Bu metodda o'quvchilarga muayyan muammo yoki vaziyat beriladi va ular uni hal qilish jarayonida nutqiy faoliyatni amalga oshiradi. Bunday yondashuv o'quvchilarda mustaqil fikrlash, tahlil qilish va muloqot qilish qobiliyatlarini rivojlantiradi. Natijada nutq faqat grammatik jihatdan to'g'ri bo'lishi emas, balki mazmunan boy va mantiqiy bo'lishi ham ta'minlanadi.

Loyiha asosida o'qitish ham nutqiy ko'nikmalarni rivojlantirishda samarali innovatsion metodlardan biridir. O'quvchilar guruhlarda ishlash jarayonida o'z fikrlarini ifoda etadi, boshqalar bilan muhokama qiladi va yakuniy natijani taqdim etadi. Bu jarayon ularning og'zaki va yozma nutqini rivojlantiradi, shuningdek, jamoada ishlash ko'nikmasini ham shakllantiradi.

Shuningdek, gamifikatsiya elementlarini ta'lim jarayoniga tatbiq etish ham o'quvchilarning nutqiy faolligini oshirishda muhim rol o'ynaydi. O'yin elementlari orqali tashkil etilgan darslar o'quvchilarda qiziqish uyg'otadi va ularni faol ishtirok etishga undaydi. Masalan, til o'rganish jarayonida viktorinalar, interaktiv o'yinlar va tanlovlar o'tkazish samarali natija beradi.

Innovatsion metodlarning yana bir muhim jihati bu individual yondashuvdir. Har bir o'quvchining qobiliyati, qiziqishi va til o'zlashtirish darajasi turlicha bo'lgani sababli, individual yondashuv ularning nutqiy rivojlanishini tezlashtiradi. O'qituvchi har bir o'quvchining nutqiy faoliyatini kuzatib borishi va mos topshiriqlar berishi lozim.

Nutqiy ko'nikmalarni shakllantirish jarayonida psixologik omillar ham muhim ahamiyatga ega. O'quvchining o'ziga ishonchi, muloqotga kirishishdan qo'rqmasligi va motivatsiyasi nutqiy faoliyatning samaradorligini belgilaydi. Innovatsion metodlar aynan shu psixologik to'siqlarni bartaraf etishga yordam beradi.

Ta'lim jarayonida innovatsion metodlarni qo'llash o'qituvchidan ham yuqori darajadagi kasbiy kompetensiyani talab qiladi. O'qituvchi zamonaviy texnologiyalarni bilishi, interaktiv metodlarni to'g'ri tanlay olishi va darsni samarali tashkil eta olishi zarur. Bu esa ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Umuman olganda, innovatsion metodlar nutqiy ko'nikmalarni shakllantirish jarayonini sifat jihatdan yangi bosqichga olib chiqadi. Ular o'quvchilarning faolligini oshiradi, mustaqil fikrlashini rivojlantiradi va real muloqot ko'nikmalarini shakllantiradi. Shu sababli zamonaviy ta'lim tizimida innovatsion metodlardan keng foydalanish dolzarb ahamiyatga ega.

O'quvchilarda nutqiy ko'nikmalarni shakllantirish jarayonida innovatsion metodlarning qo'llanilishi bugungi kunda ta'lim samaradorligini oshirishning eng muhim omillaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, an'anaviy dars usullari ko'proq nazariy bilim berishga yo'naltirilgan bo'lib, o'quvchilarning nutqiy faolligini to'liq rivojlantirishga yetarli darajada imkon bermaydi. Shu bois interaktiv va innovatsion yondashuvlar ta'lim jarayonida ustuvor ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, kommunikativ yondashuv asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar o'quvchilarning erkin fikrlash, o'z fikrini og'zaki ifoda etish va muloqotga kirishish qobiliyatini sezilarli darajada rivojlantiradi.

Shuningdek, muammoli ta'lim va loyiha asosida o'qitish metodlari o'quvchilarda nafaqat nutqiy ko'nikmalarni, balki tanqidiy fikrlash va mustaqil qaror qabul qilish kompetensiyalarini ham shakllantiradi. Bunday metodlar orqali o'quvchilar real hayotga yaqin vaziyatlarda muloqot qilishga o'rganadi, bu esa ularning kommunikativ tayyorgarligini mustahkamlaydi. Raqamli texnologiyalardan foydalanish esa nutqiy ko'nikmalarni rivojlantirish jarayonini yanada samarali va qiziqarli qiladi, chunki multimedia vositalari o'quvchilarda tilga bo'lgan qiziqishni oshiradi hamda mustaqil o'rganish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Biroq innovatsion metodlarni joriy etishda bir qator muammolar ham mavjud. Jumladan, barcha ta'lim muassasalarida texnik bazaning yetarli darajada emasligi, o'qituvchilarning zamonaviy texnologiyalarni qo'llash bo'yicha

tayyorgarligi bir xil emasligi va o'quvchilarning individual xususiyatlarini to'liq hisobga olishda qiyinchiliklar uchraydi. Shu sababli innovatsion metodlarning samaradorligini oshirish uchun o'qituvchilarning kasbiy malakasini doimiy ravishda oshirish, ta'lim muassasalarini zamonaviy texnik vositalar bilan ta'minlash va metodik qo'llanmalarni takomillashtirish zarur.

Umuman olganda, olib borilgan tahlillar innovatsion metodlar nutqiy ko'nikmalarni shakllantirishda an'anaviy yondashuvlarga nisbatan ancha samarali ekanligini ko'rsatadi. Ular o'quvchilarning faolligini oshiradi, muloqotga kirishish qobiliyatini rivojlantiradi va ta'lim jarayonini hayotiy va amaliy ahamiyatga ega qiladi. Shu bois kelgusida ta'lim tizimida innovatsion metodlardan kengroq foydalanish dolzarb vazifa bo'lib qoladi.

Natijalar va muhokama

Zamonaviy ta'lim amaliyoti shuni ko'rsatadiki, o'quvchilarda nutqiy ko'nikmalarni shakllantirishda innovatsion metodlardan foydalanish ularning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishning eng samarali vositalaridan biridir. Ayniqsa, interaktiv va raqamli texnologiyalar asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar o'quvchilarning darsdagi faolligini oshirib, ularni fikrini erkin ifodalash, mantiqiy asoslash va bahs-munozaralarda faol ishtirok etishga undaydi. Bunday metodlar o'quvchining faqat til birliklarini o'zlashtirishini emas, balki ulardan real kommunikativ vaziyatlarda samarali foydalanish ko'nikmasini ham rivojlantiradi.

Nutqiy ko'nikmalarni rivojlantirishda innovatsion metodlarning samaradorligi ularning o'quvchini ta'lim jarayonining faol subyektiga aylantirishida namoyon bo'ladi. Masalan, "klaster", "aqliy hujum", "Insert", "Fishbone", "Case-study", "Debat", "Rol o'ynash" va "Loyiha metodi" kabi texnologiyalar o'quvchilarning og'zaki va yozma nutqini rivojlantirish bilan birga, mustaqil fikrlash, muammoni tahlil qilish va dalillarga asoslangan xulosalar chiqarish kompetensiyalarini ham shakllantiradi. Natijada o'quvchilar nutqiy faoliyat davomida axborotni izlash, saralash, qayta ishlash va muloqot jarayonida samarali qo'llashni o'rganadilar.

Raqamli ta'lim platformalaridan foydalanish ham nutqiy kompetensiyani rivojlantirish imkoniyatlarini sezilarli darajada kengaytirmoqda. Jumladan, multimedia taqdimotlari, elektron lug'atlar, interaktiv testlar, virtual muloqot platformalari va sun'iy intellekt elementlariga asoslangan ta'lim vositalari o'quvchilarning tinglab tushunish, og'zaki nutq, o'qish va yozish ko'nikmalarini kompleks rivojlantirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, audio va video materiallar asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar to'g'ri talaffuzni shakllantirish, nutq tempi va intonatsiyasini takomillashtirish hamda autentik til muhitini yaratishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Innovatsion metodlarning yana bir ustun jihati differensial va individual yondashuvni amalga oshirish imkoniyatini yaratishidir. Har bir o'quvchining nutqiy rivojlanish darajasi, qiziqishi va o'zlashtirish sur'ati turlicha bo'lganligi sababli, zamonaviy pedagogik texnologiyalar shaxsiy ta'lim trayektoriyasini shakllantirishga yordam beradi. Adaptiv topshiriqlar, elektron portfoliolar va individual loyihalar orqali o'quvchilarning mavjud imkoniyatlari hisobga olinadi hamda ularning nutqiy salohiyatini bosqichma-bosqich rivojlantirish ta'minlanadi.

Shu bilan birga, innovatsion metodlarni amaliyotga joriy etishda ayrim muammolar ham kuzatiladi. Jumladan, barcha ta'lim muassasalarida zamonaviy texnik vositalarning yetarli emasligi, internet infratuzilmasining bir xil darajada rivojlanmaganligi hamda ayrim pedagoglarning raqamli kompetensiyasi talab darajasida emasligi innovatsion metodlarning samaradorligini pasaytirishi mumkin. Bundan tashqari, o'quvchilarning raqamli vositalardan foydalanish madaniyatini shakllantirish va ulardan maqsadli foydalanishni nazorat qilish ham muhim pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi.

Olib borilgan ilmiy-nazariy tahlillar shuni ko'rsatadiki, nutqiy ko'nikmalarni rivojlantirishda innovatsion metodlardan tizimli va maqsadli foydalanish o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini sezilarli darajada oshiradi. Bunday yondashuv o'quvchilarda nafaqat og'zaki va yozma nutqni rivojlantiradi, balki tanqidiy va kreativ fikrlash, hamkorlikda ishlash, axborot bilan ishlash hamda o'z fikrini mantiqiy asoslab bayon etish kabi XXI asr kompetensiyalarining shakllanishiga ham xizmat qiladi. Shu sababli innovatsion metodlarni ta'lim jarayoniga keng joriy etish va ularni zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan uyg'unlashtirish ta'lim sifatini oshirishning muhim shartlaridan biri hisoblanadi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, o'quvchilarda nutqiy ko'nikmalarni shakllantirishda innovatsion metodlarning ahamiyati beqiyosdir. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar, interaktiv usullar va raqamli vositalar nutqiy kompetensiyani rivojlantirishda samarali natija beradi. Innovatsion yondashuvlar o'quvchilarni faollikka undaydi, ularning muloqot qilish qobiliyatini oshiradi va til o'rganish jarayonini qiziqarli qiladi. Shu bilan birga, bu metodlar ta'lim jarayonini shaxsga yo'naltirilgan va samarali qiladi. Kelgusida ta'lim tizimida innovatsion metodlardan yanada kengroq foydalanish nutqiy kompetensiyani rivojlantirishning asosiy omillaridan biri bo'lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

- [1] Shodmonov Sh., G'ulomov S. Pedagogika nazariyasi va tarixi. Toshkent, 2016.
- [2] Hasanov R. Ta'lim texnologiyalari. Toshkent, 2019.
- [3] Mirziyoyev Sh. Yangi O'zbekiston strategiyasi. Toshkent, 2021.
- [4] Azizxodjayeva N. N. Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat. Toshkent, 2017.
- [5] Polat E. S. Sovremennye pedagogicheskie i informatsionnye tekhnologii. Moskva, 2010.
- [6] Richards J. C. Communicative Language Teaching Today. Cambridge University Press, 2006.
- [7] Harmer J. The Practice of English Language Teaching. Longman, 2015.

- [8] G'afurov B. Til o'qitish metodikasi. Toshkent, 2018.
[9] Brown H. D. Principles of Language Learning and Teaching. Pearson, 2014.
[10] Ziyamuhamedov B. Pedagogik innovatsiyalar. Toshkent, 2020.

